

УДК [316.7:008]-025.12:[378.016:373.011.3-051]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-1-20>

Людмила КАЗНАЧЕЄВА,

orcid.org/0000-0002-8896-2145

кандидат історичних наук,

доцент кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

Рівненського державного гуманітарного університету

(Рівне, Україна) kaznachejeva1710@gmail.com

Валентина ТЮСКА,

orcid.org/0000-0002-7088-5698

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри івент-індустрій, культурології та музеєзнавства

Рівненського державного гуманітарного університету

(Рівне, Україна) valtyuska@gmail.com

РОЛЬ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФОРМУВАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ

У статті окреслено роль проектної діяльності у формуванні майбутніх фахівців соціокультурної сфери, до яких висуваються високі вимоги. Стрімкі зміни у сферах та галузях людської діяльності, зростання обсягів інформації, створення інноваційної економіки, комерціалізація соціокультурного сектору та інші фактори зумовлюють потребу у зміні системи підготовки конкурентоздатних кадрів та пошуку нових технологій навчання. Однією з таких є проектна діяльність, яка сприяє формуванню багатьох компетентностей майбутнього фахівця соціокультурної сфери – формулювання проблеми та пошуку шляхів її вирішення задля розв'язання реальних проблем та професійних завдань, комунікативних навичок та вміння співпрацювати, креативності, критичного та аналітичного мислення, самостійності, що може допомогти студентам у майбутній кар'єрі та в особистому житті.

Розглянуто досвід використання проектної діяльності на кафедрі івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету, де відбувається підготовка фахівців соціокультурної сфери – майбутніх працівників сектору культури, менеджерів соціокультурної діяльності та працівників музейної й пам'яткознавчої галузі.

Серед сталих проектів, зrealізованих здобувачами вищої освіти кафедри за останні кілька років, варто назвати культурологічні читання «Люди, які змінили світ», волонтерські проекти «Час творити добро», «Мені не байдуже», творчі проекти, присвячені визначним постатям вітчизняної культури. Висвітлено залучення студентів до міжнародних проектів. Окреслено роль, місце та значення створеного на кафедрі студентського навчально-науково-практичного об'єднання «Культура», в рамках якого діють студентські клуби наукового та прикладного напрямку. А також співпраця кафедри із провідними державними та приватними інституціями сектору культури, на базі яких здобувачі вищої освіти реалізують значну частину соціокультурних ініціатив та проектів.

Ключові слова: проектна діяльність, соціокультурний проект, компетентності, кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету.

Liudmyla KAZNACHEIEVA,

orcid.org/0000-0002-8896-2145

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of Event Industries, Cultural Studies and Museum Studies

Rivne State Humanitarian University

(Rivne, Ukraine) kaznachejeva1710@gmail.com

Valentina TIUSKA,

orcid.org/0000-0002-7088-5698

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor at the Department of Event Industries, Cultural Studies and Museum Studies

Rivne State Humanitarian University

(Rivne, Ukraine) valtyuska@gmail.com

THE ROLE OF PROJECT ACTIVITY IN THE FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS IN THE SOCIO-CULTURAL SPHERE

The article outlines the role of project activities in the formation of future specialists in the socio-cultural sphere, to whom high demands are made. Rapid changes in the spheres of human activity, the growth of information volumes, the creation of an innovative economy, the commercialization of the socio-cultural sector and other factors lead to the need to change the system of training competitive personnel and search for new learning technologies. One of these is a project activity that contributes to the formation of many competencies of a future specialist in the socio-cultural sphere – formulating a problem and finding ways to solve it in order to solve real problems and tasks, communication skills and the ability to cooperate, creativity, critical and analytical thinking, independence, which can to help students in their future careers and in their personal lives.

The experience of using project activities at the department of event industries, cultural studies and museology of the Rivne State Humanitarian University, where specialists in the socio-cultural sphere are trained – future employees of the cultural sector, managers of socio-cultural activities, and employees of the museum and historical field – is considered.

Among the sustainable projects implemented by the higher education graduates of the department over the past few years, it is worth mentioning cultural readings “People who changed the world”, volunteer projects “Time to do good”, “I don’t care”, creative projects dedicated to prominent figures of national culture. Involvement of students in international projects is highlighted. The role, place and significance of the student educational-scientific-practical association “Culture” created at the department, within which student clubs of scientific and applied direction operate. As well as cooperation of the department with leading state and private institutions of the cultural sector; on the basis of which higher education students implement a significant part of socio-cultural initiatives and projects.

Key words: *project activity, socio-cultural project, competences, department of event industry, cultural studies and museum studies of the Rivne State Humanitarian University.*

Постановка проблеми. У сучасному житті більшість сфер суспільного життя зазнають світоглядних змін, формується нова соціальна структура, перетворюються традиційні соціальні інститути – як в Україні, так і в усьому світі. Основною рисою цих трансформацій можна назвати співіснування традиційних та нових сфер діяльності, знань, понять: практично в усіх сферах суспільного життя традиційне, що поступово відходить, протиставляється новому, інноваційному. Освіта, проблеми якої є значущими для більшості соціальних груп населення, стоїть у самому центрі цього протистояння та змін. Освітні реформи відображають і бажання, і необхідність знайти найоптимальніший образ сучасного освітнього середовища. Соціальне замовлення на творчу, мобільну особистість, котра постійно саморозвивається, актуалізує необхідність освоєння потенціалу проектної діяльності, у тому числі й у системі вищої освіти.

Аналіз досліджень. Питання сучасних технологій навчання є надзвичайно актуальним та дискусійним в освітянській сфері й є об’єктом вивчення багатьох вітчизняних науковців (Стрельніков та ін., 2013). М. Уйсімбаєва простежує основні підходи науковців до ключових понять проектної діяльності (Уйсімбаєва, 2014). Доктор культурології, професор І. Петрова висвітлює різні аспекти проектування у соціокультурній сфері: його структуру, технології, специфіку тощо (Петрова, 2007). У дисертаційних дослідженнях С. Ізбаш здійснено аналіз проектної діяльності крізь призму соціально-професійної адаптації

майбутніх педагогів (Ізбаш, 2007), В. Каламаж – з психологічної точки зору вивчено чинники ефективності групової проектної діяльності здобувачів вищої освіти (Каламаж, 2019). Окремий інтерес становлять практичні матеріали, що лягли в основу досліджуваної теми (Волян та ін., 2019; Статут, 2018).

Мета статті: вивчити та висвітлити роль проектної діяльності у формуванні майбутніх фахівців соціокультурної сфери.

Виклад основного матеріалу. Проектна діяльність в контексті формування майбутніх конкурентоздатних фахівців соціокультурної сфери включає в себе, насамперед, розуміння базових понять. Тому варто окреслити сутність основних вживаних категорій. Щодо розуміння сутності важливої базової категорії досліджуваної теми – проекту – варто погодитися із І. Петровою, яка вказує на доцільність використання проектів задля вирішення або усунення проблемних ситуацій (Петрова, 2007: 7). Сам проект також має чимало визначень, узагальнивши які можна сказати, що це – набір взаємозалежних, розроблених та контрольованих для досягнення певної мети (цілей, завдань) заходів та кроків. Це процес створення прообразу передбачуваного об’єкта, явища чи процесу, а проектування – діяльність зі створення проектів із націленістю на досягнення поставленої мети та завдань. Як правило, проекти мають певну ресурсну базу (матеріальну, технічну, людську, інформаційну, часову та ін.), розбиваються на етапи задля покращення організації та реалізації. Вони можуть бути індивідуальні та

колективні, відрізнятися за розміром, складністю, тривалістю, числом учасників тощо.

Вивчаючи теоретичні основи проектної діяльності, виявляється проблема відсутності єдиного наукового погляду на тлумачення цього поняття в системі освіти. Розглядаючи сутність проектної діяльності, ми можемо досліджувати її у кількох аспектах: приміром, як «процес розробки окремими педагогами або колективами теоретичних моделей – освітніх програм і методик їх реалізації, цілей і конструктивних схем досягнення», а також як проектну діяльність здобувачів вищої освіти – складову навчальної діяльності, підпорядкована певним організаційним засадам (Каламаж, 2019: 26). Ми розглядатимемо проектну діяльність як технологію навчання, як послідовність дій шляхом розробки та реалізації проекту. Вона передбачає активну участь здобувачів вищої освіти у вирішенні реальних завдань і зазвичай передбачає такі етапи, як аналіз проблеми, планування, розробка концепції, виконання проекту, оцінка результатів та узагальнення досвіду. Іншими словами, основними етапами проектної діяльності можна назвати пошуково-дослідницький, технологічний, оформлення результатів, презентацію або захист проекту та рефлексію (Ізбаш, 2007). Кожен крок є ключовим і вимагає ретельного планування та підготовки.

Зважаючи на ефективність, змістовність та цікавість для здобувачів освіти у сучасній системі освіти, у тому числі й вищої, набуває актуальності саме підхід проектного навчання, або ж проектні технології навчання, або ж метод проектів (в західних практиках – *project-based learning*). Проектна діяльність надає можливість у компетентісно спрямованій освіті здобути досвід та вміння, є інструментом, який створює унікальні умови для формування ключових компетентностей – загальних та фахових (Уйсімбаева, 2014: 258). Вона дозволяє розвивати ключові навички: надаючи можливість здобувачам вищої освіти працювати над проектами, які допомагають їм розвивати творчі здібності, здатність вирішувати проблеми, співпрацювати, комунікувати та інші важливі навички, технологія проектного навчання може допомогти навчатися упродовж усього життя та стати успішними професіоналами. У процесі проектної діяльності студенти можуть здобути практичний досвід взаємодії, роботи з документацією, планування бюджету, керування проектом. Проектне навчання зазвичай використовується в університетах як захоплюючий і змістовний метод навчання, де здобувачі вищої освіти активно беруть участь у реальних ініціативах.

У Рівненському державному гуманітарному університеті (РДГУ) на кафедрі івент-індустрій, культурології та музеєзнавства активно використовується технологія проектної діяльності. На кафедрі готують фахівців соціокультурної сфери з кількох спеціальностей – культурології, менеджменту соціокультурної діяльності, музеєзнавства та пам'яткознавства. В освітніх програмах цих спеціальностей враховано набуття загальних та спеціальних (фахових) компетентностей за допомогою основних та вибіркового компоненту навчання. У процесі вивчення навчальних дисциплін серед інших застосовуються й проектні технології.

Одним із сталих проектів є культурологічні читання «Люди, які змінили світ». Це проект, який здобувачі вищої освіти проводять у рамках дисципліни «Риторика», упродовж останніх семи років циклами двічі на рік. Відбувається він на базі стейкхолдера кафедри – у Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці. Цей проект започатковувався у форматі «молоді – молодим», де здобувачі кафедри готували презентаційні виступи про людей, які їх мотивують, змінюючи світ, однак з часом він зацікавив людей різного віку, які стали постійними відвідувачами культурологічних читань (Волян, 2019: 22). Здобувачі працюють над цим проектом упродовж певного періоду часу, що залучає їх до вирішення реальної проблеми або відповіді на поставлене питання. Вони демонструють свої знання та вміння, створюючи публічний продукт: виступи та презентації у змішаному форматі для реальної різнопланової аудиторії.

В рамках вивчення навчальних дисциплін «Соціокультурне проектування», «Соціокультурне проектування у музейній практиці» здобувачі вищої освіти долучалися до участі у проектах, у тому числі й міжнародних. Серед них польсько-український проект «Молоді та креативні – креативні індустрії для взаємодії української та польської молоді» (2016 р.), перший Хакатон креативного підприємництва в рамках міжнародного проекту «Visegrad Urban Creativity Clusters Network» (2017 р.), Волинські дні дизайну Міжнародного проекту «Visegrad Design Co-creation: Festival Living Lab for Urban Culture in Creative Practices» (2018 р.), дансько-український проект CLEAN Circular Design Education Program for youth and kids (2022 р.).

Під час практичних занять з дисциплін «Соціокультурна діяльність», «Технологія організації відпочинку і розваг» студенти організували та реалізували свої творчі проекти до ювілею

факультету «Святкове вітання ХПФ з нагоди 25-річчя» (2016 р.), «День студента ХПФ» (2017 р.), «Дні ХПФ» (2017–2019 рр.), розважально-ігрову програму «У гостях у казки» для дітей дитячого садочка «Лелека» м. Рівне (2017 р.), святковий концерт з нагоди Дня матері в Україні «Мамин день» на майдані Незалежності м. Рівне (2018 р.), флешмоби «Поляки та українці разом – в ім'я солідарності задля майбутнього!» з нагоди 100-річчя з часу початку українсько-польської збройної боротьби за Львів, яка переросла у війну в Східній Галичині біля пам'ятника Симону Петлюрі у м. Рівне (2018 р.), до Дня вишиванки (2018–2019 рр.), до Дня хустки (2022 р.).

Здобувачі приймали участь й в інших проєктах – у літературних читаннях на тему «Нарід чи чернь!» в рамках відзначення 115-річчя з дня народження письменника, публіциста, журналіста Уласа Самчука (2020 р.), імпровізованому читанні вірша Лесі Українки «Скрізь плач, і стогін, і ридання...» до 150-річчя від дня народження Лесі Українки у флешмобі «Духовні обрії Лесі Українки» (2021 р.). З початком повномасштабного вторгнення здобувачі кафедри зініціювали та реалізували соціальний проєкт РДГУ до Дня матері «Вшануй маму Захисника», до Міжнародного дня захисту дітей провели ігровий захід для внутрішньо переміщених дітей у с. Великий Стидин Рівненського району (2022 р.) та ін.

Цінними для здобувачів вищої освіти стали навички, здобуті ними у процесі практичної діяльності з аналізу та діагностики соціокультурної ситуації, визначення проблеми та шляхів її вирішення. Зважаючи на те що соціокультурний проєкт втілюється шляхом реалізації низки практичних кроків, здобувачі вищої освіти активно долучалися до безпосередньої організації подій, комунікації з різними учасниками проєктів. Погоджуємося із сучасною дослідницею С.С. Ізбаш про те, що проєктне навчання передбачає співпрацю студентів у команді, що дозволяє розвивати найперше комунікативні навички, включаючи здатність до спілкування, колективної роботи та розв'язання конфліктів. Крім того, проєктна діяльність збільшує зацікавленість у навчанні, сприяє розвитку активності та самостійності, і загалом – допомагає реалізувати успішну соціально-професійну адаптацію студентів (Ізбаш, 2007).

Важливою є практика волонтерських проєктів в рамках прикладних дисциплін, приміром, «Культурологія дозвілля», де здобувачі вищої освіти упродовж майже десяти років активно реалізовували свої проєктні ініціативи у кз Рівненській обласній навчально-реабілітаційний центр, Тучинський

навчально-реабілітаційний центр, школі-інтернаті с. Олександрія Рівненського району, КЗ «Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни» Рівненської обласної ради (смт. Клевань) та ін.

Здобути уміння з проєктної діяльності для різних соціально-демографічних верст населення здобувачі вищої освіти змогли під час проведення щорічних благодійних заходів до свята Покрови, Дня захисників і захисниць України, Великодніх свят («Всесвіт писанки», «Великодні дзвони», майстер-класи з писанкарства, ігрові програми, благодійні концерти) та ін. Важливо, що пізніше подібні проєкти випускники кафедри зреалізували у форматах онлайн та офлайн вже на місцях своєї роботи у різних громадах України. У процесі проєктної діяльності студенти отримували знання та, головне, – практичні навички, працюючи упродовж тривалого періоду часу, аби досліджувати, шукати відповіді на важливі, цікаві та почасти складні запитання, проблеми та виклики.

Проєктна діяльність сприяє також розвитку критичного мислення: у процесі проєктного навчання здобувачі вищої освіти мають аналізувати інформацію, формулювати гіпотези, розробляти та оцінювати рішення, а це розвиває їх критичне мислення та здатність до аналітичного мислення. У процесі проєктної діяльності студенти мають можливість застосувати свої творчі здібності, аби розробляти нові ідеї та рішення. Це може бути корисним для них у майбутньому, коли вони працюватимуть у соціокультурній сфері, в креативних професіях, розроблятимуть нові культурні продукти та послуги.

Серед інших креативних соціокультурних та творчих проєктів, зреалізованих на кафедрі в рамках навчальних дисциплін, варто назвати студфест авторської поезії та прози «Письменництво – це музика душі» (2015–2017 рр.), інтелектуальне змагання «Мудрагелі» (2016 р.), студентську толоку «Час творити добро» (2018 р.), низку проєктів «Мені не байдуже» (2016–2019 рр.), творчий проєкт «Небо над Україною: МВЛ-180 на варті», присвячений 180-річчю з Дня народження М.В. Лисенка (2022 р.) та ін. Важливо, що названі проєкти реалізуються з урахуванням особистісно орієнтованої технології як однієї із сучасних технологій у вищій школі, де в центрі уваги – особистість здобувача вищої освіти, його пізнавальна та навчальна діяльність (Стрельников та ін., 2013: 7–8). Використовуючи проєктну діяльність, викладачі певним чином «оживляють» процес навчання для здобувачів вищої освіти, допомагаючи їм розвивати практичні навички, які можна застосовувати у реальному житті.

2018 року на кафедрі було створено студентське навчально-науково-практичне об'єднання «Культура», метою якого стало надання якісних освітніх послуг у процесі підготовки фахівців спеціальностей у позааудиторний час, зокрема всебічне сприяння науково-дослідницькій, освітньо-практичній та іншій творчій діяльності здобувачів вищої освіти, розвиток соціальних, соціально-культурних ініціатив у студентському середовищі, вивчення та популяризацію інноваційних технологій прикладної культурології в освітньому процесі, становлення творчої особистості студента як майбутнього фахівця, формування комплексу навичок Soft Skills, гармонійний розвиток особистості.

В рамках об'єднання почали діяти студентські клуби наукового та прикладного напрямку, серед яких волонтерський клуб «Мені не байдуже», організації дозвілля студентів “Soft Skills”, естетичного розвитку студентів «Мистецький weekend» та ін., які заохочували, підтримували ініціювання самостійної наукової, навчально-дослідницької, практичної, зокрема й проектної роботи здобувачів вищої освіти в освітньому середовищі. На нашу думку, в рамках діяльності об'єднання «Культура» у тісній практичній співпраці викладачів та студентів, та з залученням стейкхолдерів кафедри, значно підвищується якість фахової підготовки та формування компетентностей майбутніх культурологів, менеджерів соціокультурної діяльності та працівників музейної сфери. Проектна діяльність допомагає реалізувати одне із завдань роботи об'єднання: виховання у здобувачів вищої освіти потреби у постійному вдоско-

наленні власних знань та навичок, розвитку творчого мислення та креативного підходу у вирішенні практичних питань (Статут, 2018).

Вважаємо за позитивний факт те, що кафедра івент-індустрій, культурології та музеєзнавства РДГУ має підписані угоди про навчально-творчу співпрацю із провідними інституціями культури державного та приватного сектору міста та області. Серед них КП «Міське об'єднання парків культури та відпочинку Рівненської міської ради», КЗ «Міський будинок культури», КЗ «Рівненський обласний краєзнавчий музей», КЗ «Рівненська обласна філармонія», КЗ «Рівненський обласний центр народної творчості», КЗ «Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека», Галерея європейського живопису «Євро-Арт» та іншими стейкхолдерами, на базі яких і було зреалізовано значну частину згаданих проектів.

Висновки. В умовах стрімких змін у соціокультурній сфері необхідно використовувати сучасні технології навчання, зокрема технології проектної діяльності, в основі якої є проблемно-орієнтований аналіз ситуації, результати якого в подальшому визначають усю логіку проектування. На кафедрі івент-індустрій, культурології та музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету активно використовуються технології проектної діяльності в освітньому процесі з підготовки фахівців соціокультурної сфери. Практичний досвід викладачів та здобувачів кафедри звертає увагу на те, що проектна діяльність як навчальна технологія сприяє формуванню професійних компетентностей майбутнього фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бібліотека – центр розвитку неформальної освіти: зб. ст. / Рівнен. обл. універс. наук. б-ка ; Рівнен. обл. від-ня Укр. бібл. асоц.; ред.-упоряд.: Н. П. Волян; ред.: О. М. Зень; відп. за вип.: О. Л. Промська. Рівне, 2019. URL: <http://libr.rv.ua/data/library/img/109.pdf>
2. Ізбаш С. С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2007.
3. Каламаж В. О. Психологічні чинники ефективності групової проектної діяльності студентів ЗВО у процесі вивчення іноземної мови: канд. ... псих. наук: 19.00.01 Луцьк, 2019.
4. Петрова І. В. Проектування в соціально-культурній сфері: Начальний посібник. Київ: Вид-во КНУКіМ, 2007.
5. Статут студентського навчально-науково-практичного об'єднання «Культура». Рівне, 2018.
6. Сучасні технології навчання у вищій школі: модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МППК ПУЕТ / В. Ю. Стрельніков, І. Г. Брітченко. Полтава: ПУЕТ, 2013.
7. Уйсімбаева М. Проектна діяльність: теоретичні аспекти / Витоки педагогічної майстерності. Вип. 13. 2014. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2932/1/Uisimbaeva.pdf>

REFERENCES

1. Biblioteka – tsentr rozvytku neformalnoi osvity: zb. st. (2019). [Library – the center for the development of informal education: a collection of articles] Rivnen. obl. univers. nauk. b-ka; Rivnen. obl. vid-nia Ukr. bibl. asots. Red.-uporiad.: N. P. Volian; red.: O. M. Zen; vidp. za vyp.: O. L. Promska Rivne, 2019. URL: <http://libr.rv.ua/data/library/img/109.pdf> [in Ukrainian].
2. Izbash S. S. (2007) Proektna diialnist yak faktor sotsialno-profesiinoi adaptatsii studentiv pedahohichnoho universytetu [Project activity as a factor of socio-professional adaptation of students of a pedagogical university]. Candidate's thesis. Kyiv, 2007. [in Ukrainian].

3. Kalamazh V. O. (2019) Psykholohichni chynnyky efektyvnosti hrupovoi proektnoi diialnosti studentiv ZVO u protsesi vyvchennia inozemnoi movy. [Psychological officials of the efficiency of group project activity of students of the ZVO in the process of education of foreign language]. Candidate's thesis. Lutsk, 2019. [in Ukrainian].
4. Petrova I. V. (2007) Proektuvannia v sotsialno-kulturnii sferi: Nachalni posibnyk. [Design in the social and cultural sphere: tutorial] Kyiv: Vyd-vo KNUKiM, 2007. [in Ukrainian].
5. Statut studentskoho navchalno-naukovo-praktychnoho obiednannia «Kultura» (2018). [The statute of the student's primary-scientific-practical association "Culture"]. Rivne, 2018. [in Ukrainian].
6. Suchasni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli: modulnyi posibnyk dlia slukhachiv avtorskykh kursiv pidvyshchennia kvalifikatsii vykladachiv MIPK PUET (2013). [Modern technologies for learning at your school: a modular guide for hearing students of author's courses in improving the qualifications of speakers of MIPK PUET]. V. Yu. Strelnikov, I. H. Britchenko. Poltava: PUET, 2013. [in Ukrainian].
7. Uisimbaeva M. (2014) Proektna diialnist: teoretychni aspekty. [Design activity: theoretical aspects] Vytoky pedahohichnoi maisternosti [Origins of pedagogical skills]. Vyp. 13. 2014. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2932/1/Uisimbaeva.pdf> [in Ukrainian].